
PIOTR RUSZKOWSKI

KONSEKROWANI Z LUBONIA (CZĘŚĆ 2.)

Wstęp

Historia Lubonia to także, a może przede wszystkim – historia ludzi, którzy tutaj żyli i swoim działaniem kształtowali niegdyś wieś a teraz miasto – tę małą ojczyznę, czyniąc sobie ziemię poddaną¹. Wśród rodów żabikowskich, lubońskich czy laskowskich byli tacy, którzy życie swe całkowicie poświęcili Bogu w służbie drugiemu człowiekowi – to osoby konsekrowane.

Ojciec Marian Machinek ze Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny (MSF) tak opisuje konsekrowanych: *Osoby konsekrowane to ludzie dotknięci jakimś świętym niepokojem, który nie bierze się z lęku przed apokaliptyczną katastrofą, ale z fascynacji Ewangelią. Są to ludzie „poderwani” do wyruszenia w drogę przez słowo Jezusa, które nie pozwala im na taki sposób przeżywania codzienności, który przez ogromną większość wierzących jest uważany za właściwy i normalny. Bóg chce mieć ludzi, którzy nie tylko głoszą, ale też pokazują Ewangelię swoim życiem. Bóg chce mieć ludzi, którzy uczynią swoim najważniejszym zadaniem tę czujność, do której Jezus wielokrotnie wzywał swoich uczniów. Duchowa czujność jest w Biblii określona dwoma czasownikami. Pierwszy z nich to βλέπω. Słowo to oznacza po prostu „patrzeć”, ale także „mieć oczy otwarte, być uważnym”. Drugi czasownik to grēgoreō, co oznacza „być czujnym, nie spać”. Osoby konsekrowane są właśnie po to, by z uwagą, miłością i modlitwą towarzyszyły dziejom ludzkości i stanowiły dla niej nieustanne przypomnienie o Tym, który jest najważniejszy. [...] Życie konsekrowane to szczególny sposób bycia chrześcijaninem. Trzeba prosić Boga, by w świecie zamętu, w którym wszystko wydaje się relatywne i w którym nie ma już żadnych niezmiennych punktów odniesienia, otwierał serca i umysły wielu młodych na to ciche, ale stanowcze zaproszenie Pana: „Chodź za Mną”...*²

Potocznie życie konsekrowane kojarzy się głównie z zakonnym. Jednak po soborze watykańskim II w Kościele katolickim można wyróżnić kilka form życia

1 Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną. Stary Testament, Księga Rodzaju, Rozdział 1. [Rdz 1,28]

2 Z Teologia Moralna na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie [<http://uwm.edu.pl/tmor/index.php/2020/02/18/konsekrowani/> - dostęp 28.09.2021]

konsekrowanego uzewnętrzniającego się w dwóch grupach – wspólnotowej oraz indywidualnej:

I. Wspólnotowe to:

- zakony i zgromadzenia zakonne,
- stowarzyszenia życia apostołskiego,
- instytuty świeckie.

II. Indywidualne to:

- dziewice konsekrowane,
- wdowy konsekrowane,
- pustelnicy.

Nie mamy żadnej wiedzy o osobach z indywidualnej grupy, które jako dziewice, wdowy czy pustelnicy poświęciły się Bogu. Żyją zapewne wśród nas, w skromności, bez rozgłosu, doskonaląc się w biblijnym ubóstwie³ i pokorze wobec otaczającego świata, często zatopione w modlitwie i kontemplację.

Natomiast ze wspólnotowego oddania się Bogu znamy jak dotąd jedynie księży diecezjalnych oraz osoby zakonne. W tomie pierwszym „Rocznika Historycznego Lubonia” przedstawiliśmy 25 osób związanych z Luboniem, jakie udało nam się ustalić do 2011 roku. Większość w Luboniu się urodziła, inne zamieszkały przed wyborem formacji duchowej. Życiorysy osób zmarłych staraliśmy się przedstawić wówczas w sposób pełny, wyczerpujący, bowiem „księga ich ziemskiej pielgrzymki się już zamknęła”. Natomiast biogramy osób żyjących, prezentowane w tomie 1., były krótsze.

W tabeli obok przedstawiamy alfabetycznie wszystkie osoby konsekrowane związane z Luboniem według podziału na siostry zakonne oraz księży (ojców). Żyjące obecnie, nowe osoby konsekrowane wymieniamy, podając jedynie podstawowe informacje oraz ewentualne odesłanie do wcześniejszych publikacji.

W tym tomie „RHL”, części drugiej „Konsekrowanych z Lubonia”, przedstawiamy też biogramy trzech sióstr zakonnych pochodzących stąd, do których danych udało nam się dotrzeć. Są to osoby pochodzące ze znanych, a obecnie bardzo rozbudowanych, rodów lubońskich. Najstarszą, czyli najwcześniej urodzoną, jest siostra Józefa – Weronika Melinger (1880-1944) – szarytka, przedszkolanka, zabita przez nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu. Drugą, dwadzieścia lat młodszą siostrą Seweryna – Franciszka Anioła (1900-1984) – elżbietanka, pielęgniarka, spoczywa na Miłostowie w Poznaniu, trzecią, zarazem najmłodszą w tym gronie jest siostra Witalisa – Władysława Gabler (1906-1982) – służebniczka NMP, przedszkolanka, pochowana na żabikowskim cmentarzu. Biogramy te nie były dotąd nigdzie publikowane.

Przypomnijmy jeszcze, że przez wiele wieków ludność zamieszkująca obszar dzisiejszego Lubonia należała i korzystała z parafii pw. św. Floriana w Wirach. Dopiero w XX wieku, z parafii tej powstawały kolejno: w Żabikowie – parafia pw. św. Barbary (1928 r.), we wsi Luboń – parafia pw. św. Jana Bosko (1935 r.), w Lasku – parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego (1979 r.)⁴ oraz najmłodsza w „Luboniance” – para-

3 Błogosławieni ubodzy w duchu, albowiem do nich należy Królestwo niebieskie. (Mt 5, 3)

4 Stanisław Malepszak – „Luboń i okolice - dzieje osadnictwa i dziewięciu parafii”, 2005.

Osoby życia konsekrowanego pochodzące z Lubonia

Nazwisko i imię - imię zakonne	zgrupowanie	data urodzenia	miejsce urodzenia	data śmierci	data święceń lub służbów	Wywodzi się z parafii	Publikacja (biogram, info.)
Siostry zakonne							
Aniela Franciszka - s. Seweryna	s. elzbiętanka	28.01.1900	Lasek	17.04.1984	1923	św. Floryana	RHL t.6
Chwika Halina - s. Lucja	s. elzbiętanka	21.07.1923	Ostoję	bd	1947	św. Barbary	RHL t.1, s. 201
Chwika Maria - s. Emilia	s. elzbiętanka	12.06.1927	Szkaradowo	18.12.2010	1948	św. Barbary	RHL t.1, s. 204
Chwika Zofia - s. Teresa	s. elzbiętanka	9.02.1926	Szkaradowo	1.02.2011	1953	św. Barbary	RHL t.1, s. 205
Gabler Władysława - s. Witalisa	s. służebniczka NMP	22.10.1906	Kotowo	17.10.1982	1931	św. Floryana	RHL t.6
Hernes Cecylia	s. miłosierdzia	23.11.1902	Luboń	7.06.1974	1934	św. Floryana	RHL t.1, s. 219
Kowalczyk Marta -s. Marta Maria od Kwi Chrystusa	s. Karmelitanka bosa	1976	Poznań		2015	św. Barbary	WL 08-2015, s. 50
Ławniczak Wanda - s. Krzysztofa	s. służebniczka NMP	18.06.1944	Żabikowo		1985	św. Barbary	RHL t.1, s. 228
Melinger Weronika - s. Józefa	s. miłosierdzia	30.12.1880	Żabikowo	7.05.1944	1913	św. Floryana	RHL t.6
Pawlicka Maria	s. miłosierdzia	22.03.1912	Luboń	12.02.2003	1940	św. Jana Bosko	RHL t.1, s. 249
Księża (ojcowie)							
Brzóz Zbigniew - o. Nikodem	o. dominikanin	22.12.1961	Pleszew		1987	św. Barbary	RHL t.1, s. 198
Czarnecki Stefan	ksiądz diecezjalny	25.11.1939	Luboń		1964	św. Jana Bosko	RHL t.1, s. 207
Czerniak Andrzej	ksiądz diecezjalny	29.08.1939	Żabikowo	1.10.2007	1963	św. Barbary	RHL t.1, s. 208
Federowicz Bartosz	ksiądz diecezjalny	1988	Poznań		2015	św. Jana Bosko	WL 06-2015, s. 9
Godawa Dariusz - o. Dariusz	o. dominikanin	19.10.1960	Bydgoszcz		1993	św. Maksymiliana Kolbego	RHL t.1, s. 212
Goliak Czesław	kleryk - werbista	11.07.1919	Fabianowo	25.07.1941	kleryk 2020	św. Barbary	RHL t.1, s. 215
Grzeskowiak Dawid	o. dominikanin	bd				św. Jana Bosko	WL 05-2019, s. 29
Jurga Bolesław	ksiądz diecezjalny	9.06.1933	Lasek	15.07.1995	1957	św. Floryana	RHL t.1, s. 222
Kapelański Marek	ksiądz diecezjalny	16.07.1948	Kcynia		1984	św. Barbary	RHL t.1, s. 225
Lange Włodzimierz	ksiądz diecezjalny	18.02.1946	Poznań		1978	św. Jana Bosko	RHL t.1, s. 226
Machalski Jędrzej	ksiądz diecezjalny	24.05.1991	Poznań		2017	św. Barbary	WL 06-2017, s. 8
Maciółka Marian	ksiądz diecezjalny	31.01.1934	Lasek	18.05.1996	1958	św. Floryana	RHL t.1, s. 231
Maciółka Michał	ksiądz diecezjalny	18.09.1936	Lasek	2.08.2016	1960	św. Floryana	RHL t.1, s. 234
Musielak Jan	ksiądz diecezjalny	6.06.1928	Smolice	3.06.1997	1955	św. Floryana	WL 08-2016, s. 38
Pawlak Jan	ksiądz diecezjalny	24.05.1951	Witnica		1975	św. Jana Bosko	RHL t.1, s. 238
Rożański Robert	ksiądz diecezjalny	31.10.1961	Poznań		1987	św. Maksymiliana Kolbego	RHL t.1, s. 245
Skóra Bronisław	o. werbista	7.06.1916	Żabikowo	22.01.2004	1941	św. Barbary	RHL t.1, s. 252
Stronka Sławomir	ksiądz diecezjalny	21.08.1961	Poznań		1986	św. Barbary	RHL t.1, s. 254
Szajkowski Janusz	ksiądz diecezjalny	16.03.1929	Mosina	26.10.2005	1955	św. Floryana	RHL t.1, s. 259
Szymczak Maciej	ksiądz diecezjalny	1992			2021	św. Jana Bosko	RHL t.1, s. 261
Szymkowiak Piotr	ksiądz diecezjalny	21.03.1974	Poznań		2002	św. Barbary	GL 06-2021, s. 24
Titz Robert	ksiądz diecezjalny	22.05.1962	Poznań		1987	św. Jana Bosko	RHL t.1, s. 266
Warmuz Krystian - o. Makary	o. franciszkanin	30.11.1974	Poznań		2001	św. Barbary	RHL t.1, s. 268

GL - "Gazeta Lubońska", RHL - "Rocznik Historyczny Lubonia", WL - "Więści Lubońskie"

fia pw. św. Jana Pawła II (2012 r.). Stąd w tabeli kolumna informująca – „Wywodzi się z parafii”. Obecnie z historycznej wirowskiej parafii w sumie wyrosło już 13 wspólnot.

Wszystkim, którzy wybrali życie kapłańskie lub zakonne, życzymy potrzebnych darów Ducha Świętego, wytrwałości w powołaniu, charyzmatycznego oddawania się poczynaniom na chwałę Bogu i służbę ludziom.

Czytelników natomiast zapraszamy do modlitwy za osoby poświęcone Bogu oraz do refleksji nad darem życia i wzmacniania naszego powołania w pracy dla bliźnich i dobra wspólnego.

Piotr Ruszkowski
Repozytorium Historyczne Miasta Luboń

Każdego roku w święto Ofiarowania Pańskiego (2 lutego) obchodzimy Świątowy Dzień Życia Konsekrowanego, który ustanowiony został w 1997 r. przez papieża – św. Jana Pawła II.

Wszystkich, którzy mogliby uzupełnić podane informacje lub dane a także wskazać osoby, których w tym opracowaniu zabrakło, prosimy o kontakt z Repozytorium Historycznym Miasta Luboń, tel. 609 616 277.

Biogramy

Anioła Franciszka (1900-1984)

s. Seweryna

Ze Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety, potocznie zwanych elżbietankami (skrót zakonny – CSSE)⁵

Urodziła się 28 stycznia 1900 roku⁶ w Lasku. Pochodziła ze znanego w okolicy rolniczego rodu Aniołów. Ojciec Jan Anioła (1857-1933) był gospodarzem w podpoznańskiej, olenderskiej wsi Lasek, ożenił się w 1886 roku z Władysławą z domu Pawlicką (1862-1946), mieszkanką sąsiednich Wir. Matka zajmowała się domem i wychowywała trojskliwie gromadkę swych dzieci, których urodziła trzynaścioro: Marianna (1887⁷-1951), po mężu Popowicz, Agnieszka (1888⁸-1890⁹), Stanisław (1890¹⁰-1890¹¹), Piotr (1891¹²-?) – Powstaniec Wielkopolski¹³, Józefa (1893¹⁴-?) po mężu Mizerka, Stanisława (1895¹⁵-1948) po mężu Kurkowiak, Szczepan (Stephan) (1896¹⁶-1961) – Powstaniec Wielkopolski¹⁷,

Portret Franciszki Anioły – siostry Seweryny – elżbietanki w starym kornecie

Pelagia (1897¹⁸-1963) po mężu Górski, Jan (1898¹⁹, żył 30 minut²⁰), Franciszka (siostra Seweryna CSSE), Władysława

5 Elżbietanki – Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety, to żeńskie, rzymskokatolickie zgromadzenie zakonne powstałe 27.09.1842 r. z inicjatywy 4 sióstr III Zakonu św. Franciszka (Marii i Matyldy Merkert, Franciszki Werner i Klary Wolff). Założyły one wspólnotę o charakterze kontemplacyjno-czynnym łączącą codzienną modlitwę ze służbą ludziom chorym i ubogim. Patronką od 1850 r. jest św. Elżbieta Węgierska, zwana też Elżbietą z Turyngii (1207-1231). Była tercjarką franciszkańską, księżniczką węgierską, córką króla Węgier Andrzeja II z dynastii Arpadów i Gertrudy z Meran. Jest od 1235 r. świętą Kościoła katolickiego.

6 Archiwum Państwowe w Poznaniu – USC Wiry, sygnatura: 1979/1/128, skan 32.

7 APP, sygn.: 1979/1/40, skan 97.

8 APP, sygn.: 1979/1/43, skan 263.

9 APP, sygn.: 1979/4/51, skan 48.

10 APP, sygn.: 1979/1/49, skan 95.

11 APP, sygn.: 1979/4/51, skan 81.

12 APP, sygn.: 1979/1/52, skan 136.

13 Robert Wrzesiński *Lubonianie w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919* pod red. Piotra P. Ruszkowskiego i Janusza Karwata, Luboń 2018, str. 110.

14 APP, sygn.: 1979/1/58, skan 178.

15 APP, sygn.: 1979/1/64, skan 34.

16 APP, sygn.: 1979/1/67, skan 171 W aktach USC Wiry jest zapisany Stephan – w użyciu Szczepan

17 Robert Wrzesiński *Lubonianie w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919* pod red. Piotra P. Ruszkowskiego i Janusza Karwata, Luboń 2018, str. 110.

18 APP, sygn.: 1979/1/70, skan 233.

19 APP, sygn.: 1979/1/73, skan 264.

20 APP, sygn.: 1979/4/75, skan 110.

A.

Nr. 29

Komorniki, am 3ten Februar 1900.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach _____, b^{er}kannt, *Władysław Anioła* _____

wohnhaft in *Lask* _____

_____ Religion, und erkläre an, daß von der *Władysława Anioła* geboren am *Pauline, früher Offizier*, _____ Religion, wohnhaft in *Łódź* _____

zu *Lask* in seiner Wohnung am *achtundzwanzigsten* _____ des Jahres *tausend neunhundert* _____ auf mittags um _____ Uhr ein *Mädchen* geboren worden sei und daß das Kind _____ im Vornamen *Franciszka* / *Franciszka* / erhalten habe.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben *Jan Anioła*.

Zur Standesbeamte, *Władysława Anioła*.

Akt urodzenia Franciszki Anioly z okresu zaborów (tłumaczenie ze staroniemieckiego): Nr 29 / Komorniki dnia 3 lutego 1900 r. / Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawił się dzisiaj, co do osoby, znany posiadacz ziemski Jan Anioła zamieszkały w Lasku, katolickiego wyznania, i zgłosił, że Władysława Anioła z domu Pawlicka, jego małżonka, katolickiego wyznania zamieszkała u niego w Lasku, w jego mieszkaniu dnia dwudziestego ósmego (miesiąca) stycznia tysiąc dziewięćsetnego roku o godzinie jedena-
stej... urodziła córkę, która otrzymała jedno imię Franciszka / Przeczytano, zatwierdzono i podpisano Jan Anioła / Urzędnik Stanu Cywilnego Wiry (podpis nieczytelny)

(1902²¹-1972) po mężu Wojciechowska, Anna (1904²²-?) po mężu Gromadzińska i Jan (1908²³-1997) rektor Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Przy życiu zostało dziesięcioro – siedem córek i trzech synów. Z tej gromadki Bóg powołał Franciszkę na wyłączną swą służbę. Posłuszna temu wezwaniu, obrała drogę życia zakonnego w Zgromadzeniu Sióstr św. Elżbiety, w prowincji poznańskiej. Do zakonu wstąpiła 27 września 1920 roku. Po okresowym przygotowaniu w postulacie, 30 lipca 1921 r. rozpoczęła dwuletni nowicjat, po którym, 2 sierpnia 1923 r., złożyła I profesję. Po upływie okresu ślubów czasowych, utwierdzona w postanowieniu służenia Bogu „na zawsze” na drodze rad ewangelicznych, złożyła 23 sierpnia 1923 r. śluby wieczyste.

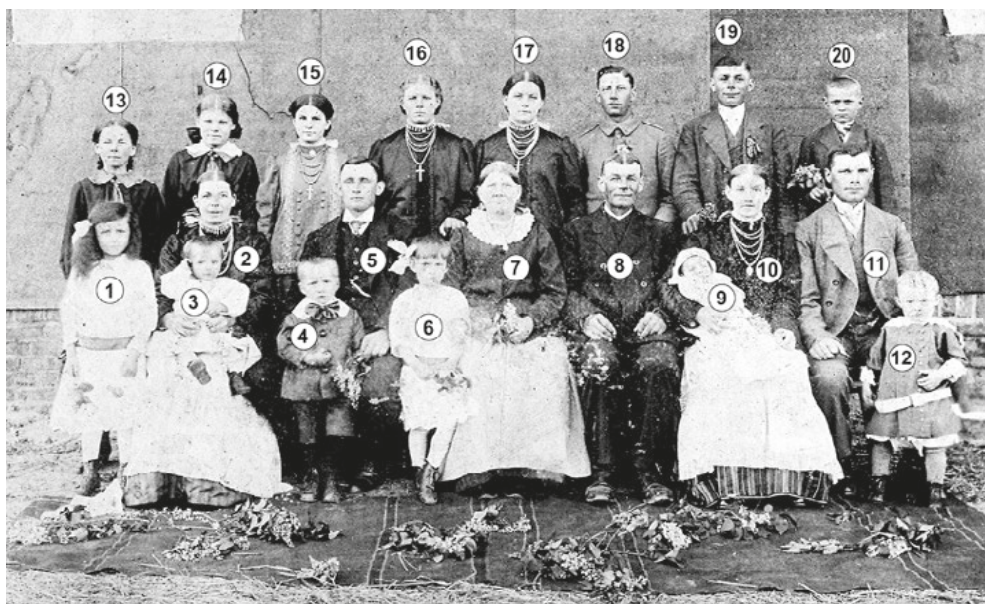

Siostra Seweryna w 50. rocznicę profesji zakonnej z wiankiem na głowie i współczesnym kornecie oraz habicie

21 APP, sygn.: 1979/1/170, skan 129.

22 APP, sygn.: 1979/1/182, skan 218.

23 APP, sygn.: 1979/1/203, skan 133. Jego rozbudowany biogram znajduje się w tym tomie „RHL” wśród żołnierzy września 1939 r.

Zdjęcie rodziny Aniołów z Lasku około 1918 roku. Franciszka, późniejsza siostra Seweryna (elżbietanka) oznaczona nr 15. Rodzice – Jan i Władysława z d. Pawlicka (8 i 7), dalej rodzeństwo wg starszeństwa: Marianna z mężem Władysławem Popowiczem (2 i 5) oraz ich potomstwo – Pelagia (1), Władysława (3), Stanisław (4) i Kazimiera (6), dalej Piotr (18), Józefa z mężem Jakubem Mizerką (10 i 11) i ich dzieci – Bolesław (12) i ? (9), Stanisława (17), Szczepan [Stephan] (19), Pelagia (16), Władysława (14), Anna (13), Jan* (20)

Uroczystości złotego jubileuszu – w 50. rocznicę profesji zakonnej trzech sióstr elżbietanek, wśród których Franciszka Anioła (centralnie), miały miejsce 3.07.1973 r. w kaplicy zakonnej przy ul. Łąkowej 1 w Poznaniu z udziałem ks. abpa Antoniego Baraniaka

* Patrz: biogram żołnierzy września 1939 r., str. 219.

5 września 1972 r.

100. rocznica śmierci Sługi Bożej

5 września 1972 roku, Msza św. na zakończenie roku obchodów 100. rocznicy śmierci Edmunda Bojanowskiego odprawiona na dziedzińcu pomiędzy kaplicą Sióstr Służebniczek Maryi – obecnie Sanktuarium błogosławionego Edmunda Bojanowskiego (z prawej) a dawnymi salkami katechetycznymi (z lewej), koncelebrowana pod przewodnictwem ówczesnego ks. kardynała Karola Wojtyły (późniejszego Papieża św. Jana Pawła II) z udziałem Episkopatu Polski. Na ambonie, przy stole eucharystycznym, przemawia, widoczny z tyłu ks. abp Antoni Baraniak – Metropolita Poznański, obok po prawej siedzą Prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński i abp Bolesław Kominek – Metropolita Wrocławski fot. arch. Sióstr Służebniczek M., panoramę oprac. Piotr Ruszkowski (RHML)

...ego Edmunda Bojanowskiego - Msza św. z udziałem Episkopatu Polski w Żabikowie

Rodziny, współsiostry i księża na uroczystości złotego jubileuszu 3 lipca 1973 r.

W Zgromadzeniu siostra Seweryna zdobyła kwalifikacje pielęgniarские. Do 1941 roku przebywała w domu prowincjalnym w Poznaniu przy ul. Łąkowej. Tu przez pewien czas służyła chorym w szpitalu należącym do Zgromadzenia Elżbietanek. W następnych latach służyła pomocą i opieką pielęgniar-ską ówczesnej przełożonej prowincji – matce Stanisławie Dankowskiej, która pomimo słabego zdrowia pełniła odpowiedzialne obowiązki w rozległej prowincji poznańskiej. Pomoc siostry Seweryny była nieodzowna. Wśród codziennej, mrówczej pracy szybko mijały dni, miesiące i lata. Nadszedł tragiczny wrzesień 1939 roku, brzemienny w skutki i wydarzenia w ojczyźnie, a także w elżbietańskiej rodzinie zakonnej.

Pierwsze dwa lata okupacji niemieckiej, do 1941 r., minęły w niepokoju i niepewności, bowiem siostry internowano w ich własnej siedzibie przy ul. Łąkowej w Poznaniu.

W pamiętnym dniu 6 czerwca 1941 r. przełożona prowincjalna – matka Stanisława Dankowska wraz z wikarią prowincji i przełożoną domu matką Zofią Nawrociak zostały aresztowane przez gestapo i uwięzione na probostwie w Poznaniu – Główna. Następnie, 12 czerwca wywieziono je do Bojanowa – obozu dla zakonnic²⁴. Do czasu zwolnienia matki Stanisławy Dankowskiej z Bojanowa, co nastąpiło 8 sierpnia 1941 r., siostra Seweryna, służyła chorym na oddziale rodzimego szpitala. Gdy matka Stanisława udała się na dalsze lata okupacyjne

²⁴ Obecnie w budynkach przy ul. Lipowej 2 w Bojanowie mieści się Szkoła Podstawowa im. Edmunda Bojanowskiego (wcześniej Zespół Szkół z Gimnazjum im. Dezyderego Chłapowskiego). Zabudowania pochodzą z czasów pruskich, powstały podczas zaborów pod koniec XIX w. Pierwotnie mieściły się tam koszary, po odzyskaniu niepodległości od ok. w 1920 r. był to Zakład dla Korygentów i Ubogich. W czasie okupacji hitlerowskiej – obóz koncentracyjny dla sióstr zakonnych i okresowo księży, zwany „Nonnenlager – Schmuckert”. Łącznie więziono tu 615 sióstr z 27 zgromadzeń i 37 księży. Tuż po wojnie „w okresie stalinowskim” – więzienie dla kobiet. Następnie w dobie PRL-u obiekty zajmowało ZOMO. Po przemianach ustrojowych w 1991 r. budynki oddano szkolnictwu.

Pamiątkowe zdjęcia jubilatki z księdzem arcybiskupem Antonim Baranią – biskupem Metropolity Poznańskiej

do Torunia, siostra Seweryna poprosiła z nią, by nadal służyć przełożonej prowincjalnej troskliwą opieką, której ta, po wielu trudnych i bolesnych przejściach, jeszcze bardziej potrzebowała.

Po wojnie, w kwietniu 1945 r. siostra Seweryna powróciła wraz z Matką Prowincjalną do Poznania – domu zakonnego przy ul. Kościelnej, ponieważ dom prowincjalny przy ul. Łąkowej był jeszcze zajęty przez wojsko. Siostra Seweryna wiernie służyła matce Stanisławie do śmierci, która nastąpiła 8 listopada 1945 roku.

Począwszy od 8 lipca 1947 r. siostra Seweryna – Franciszka Anioła – podjęła ofiarne i prawie nieprzerwanie obowiązki przełożonej domów kolejno na siedmiu placówkach w miejscowościach: Zbąszyń, Gniezno – ul. Poznańska, Bnin, krótko – Grodzisk Wlkp., Poznań – rezydencja arcybiskupa przy poznańskiej katedrze, na końcu przy ul. Kościelnej w Poznaniu. Siostra

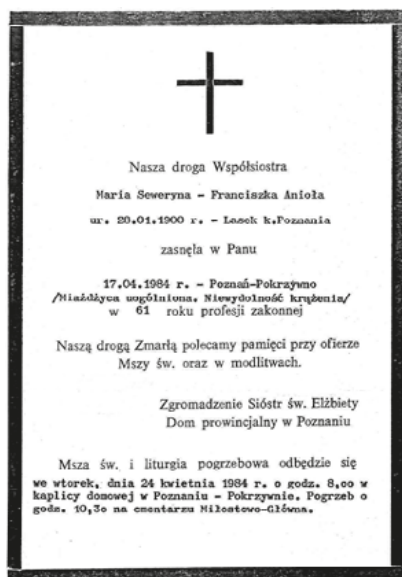
Seweryna wszędzie tam wносиła rodzinną atmosferę, pogodę ducha, rozmodlenie oraz matczyną troskę o powierzone siostry. Odznaczała się szczególnym nabożeństwem do swego Anioła Stróża.

Po ukończonych kadencjach, schorowana i wyczerpana, w 71. roku życia, została skierowana do domu zakonnego w Pokrzywnie, dokąd przybyła 29 września 1971 roku. Przez pewien czas pełniła tu obowiązki furtianki. Wszystkie wolne chwile wykorzystywała na modlitwę u stóp Jezusa Eucharystycznego w domowej kaplicy. 3 lipca 1973 r. obchodziła

Grób siostry Seweryny – Franciszki Anioły (na pierwszym planie z lewej) w kwaterze 24 A przeznaczonej dla Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety na poznańskim cmentarzu na Miłostowie fot. Piotr Ruszkowski

radośnie uroczystość 50-lecia swej profesji zakonnej. W Wielkim Tygodniu 1976 r. uległa poważnemu wypadkowi. Wracając z kaplicy pobliskiego klasztoru sióstr urszulanek, spadła z kamiennych schodów i doznała skomplikowanego złamania nogi. Pomimo dwóch operacji i długiego leczenia szpitalnego, skutki złamania odczuwała do końca życia. Chodziła już z trudem przy pomocy laski. Pomimo cierpienia, doczekała się diamentowego jubileuszu zakonnego, który obchodziła w 1983 roku, w gronie współsióstr i najbliższej rodziny. Stopniowo coraz bardziej podupadała na zdrowiu, do dotychczasowych dolegliwości dołączyły kolejne, powodując nasilające się cierpienia, które znosiła cierpliwie. Dwa tygodnie przed śmiercią wzmogły się silne bóle, spowodowane ujawnieniem się szybko postępującej choroby nowotworowej narządów wewnętrznych. Odtąd nie wstawała z łóżka. W chwilach wzmogonych cierpień wołała – „Jezu, uwolnij moją duszę” albo „Jezu, Tyś tak cierpiał na krzyżu, zmiłuj się nade mną”. Za każdą najdrobniejszą przysługę dziękowała serdecznie i rewanżowała się siostrzaną modlitwą. Pomimo

Nekrolog zakonnej siostry Seweryny – Franciszki Anioły

cierpienia, radośnie witała odwiedzające ją siostry lub rodzinę. Świadomie i z wielkim skupieniem przyjęła Sakrament Chorych, po czym przepraszała wszystkie siostry, które może kiedyś doznały od niej przykrości. Dziękowała za doznane dobro. Lekarz odwiedzający chorą stwierdził ponadto uogólnioną miażdżycę i niewydolność krążenia.

We wtorek Wielkiego Tygodnia – 17 kwietnia 1984 r. Franciszka Anioła – siostra Seweryna odeszła spokojnie do Domu Ojca na wieczyste z Nim przebywanie w Ojczyźnie Niebieskiej. Pogrzeb miał miejsce 24 kwietnia na cmentarzu na Miłostowie w Poznaniu.

Na podstawie: Wspomnienia pośmiertnego spisane przez siostry elżbietanki (L.dz. 417/84)

Piotr Ruszkowski
Repozytorium Historyczne Miasta
Luboń

Gabler Władysława (1906-1982) s. Witalisa

Władysława Gabler – siostra Witalisa na zdjęciu z dowodu osobistego wydanego w 1934 r., w habicie poprzedniego wzoru

Siostra Zgromadzenia Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, jednej z czterech gałęzi Sióstr Służebniczek Maryi, założonych w XIX w. przez bł. Edmunda Bojanowskiego²⁵

Władysława Gabler urodziła się 22 października 1906 r. w Kotowie²⁶.

Pochodziła ze znanego w Luboniu rodu Gablerów przybyłych do Wielkopolski w XVIII wieku w ramach zasiedlania okolic Poznania przez katolików z Bambergii, po wojnach i zarazie, które spustoszyły ten teren. Jej prapradziadek Michał Gabler był właścicielem osady młyńskiej Olszak w Żabikowie²⁷. Przywilej na ten wodny młyn położony w kluczu biskupim Komorniki powiat poznański otrzymał od biskupa poznańskiego Jana Joachima Tarko 12 września 1725 roku²⁸. Rodzicami siostry Witalisy (Władysławy Gabler) byli – Leon Gabler (1865-1927) mistrz kowalski i Magdalena z domu Chwirut (1869-1950)²⁹. Władysława była siódmym z jedenaściorga dzieci. Jej rodzeństwo to: Leokadia (1895-?) po mężu Michalak, Jan (1896-1984), Czesław (1898-1945), Leon (1901-1980), Władysław (1902³⁰-1975), Wacław (1904³¹-1980), Marek (1908³²-1972) zginął tragicznie podczas wybuchu dekstryny w Zakładach Ziemińskich w lutym 1972 roku, Kazimiera (1911³³-1999) po mężu Rester-ny³⁴, Hieronim (1912³⁵-1972), Edward (1914-1996).

Władysława Gabler została ochrzczo-
na w najbliższą niedzielę po urodzeniu,
w szóstym dniu życia – 28.10.1906 r.

25 Edmund Bojanowski (1814-1871) zorganizowaniem pierwszej ochronki w Podrzeczcu (03.05.1850 r.) dał początek Bractwu Ochroniarek, z którego rozwinęło się Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Maryi. Osoba świecka beatyfikowana 13.06.1999 r. w Warszawie przez św. Jana Pawła II. Sanktuarium z jego doczesnymi szczątkami znajduje się w Luboniu przy placu jego imienia.

26 Archiwum Państwowe w Poznaniu (APP) – USC Wiry, akt urodzenia, sygnatura: 1979/1/194, skan 305.

27 O osadzie i młynie oraz artefaktach – patrz: „Wieści Lubońskie” 11-2006, str. 8 Stanisław Malepszak, Piotr P. Ruszkowski „Sensacyjne odkrycie”.

28 Dokument ten sporządzony na pergaminie znajduje się w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu (AAP) – sygnatura: DK perg. 327.

29 APP – USC Wiry, akt małżeństwa, sygnatura: 1979/3/59, skan 34

30 APP – USC Wiry, akt urodzenia, sygnatura: 1979/1/170, skan 257.

31 APP – USC Wiry, akt urodzenia, sygnatura: 1979/1/182, skan 259.

32 APP – USC Wiry, akt urodzenia, sygnatura: 1979/1/203, skan 140.

33 APP – USC Wiry, akt urodzenia, sygnatura: 1979/1/225, skan 64.

34 Bolesław Resterly miał zakład fotograficzny w Kotowie, wykonywał zawodowo zdjęcia podczas uroczystości w okolicznych wsiach. Na odwrocie wielu jego zdjęć z terenu dzisiejszego Lubonia można spotkać pieczęć tego zakładu.

35 APP – USC Wiry, akt urodzenia, sygnatura: 1979/1/231, skan 299.

A.

Nr. 302.

Lubon, am 22. Oktober 1906

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, des Persönlichkeits nach _____, b. taugt, als Zeugin Leon Gabler

wohnhaft in Kotowie

antefelger Religion, und zeigte an, daß von der Magdalena Gabler, geborenen Chwirov, ferner Ehefrau, antefelger Religion, wohnhaft bei _____ zu Kotowie in ferner Wohnung am _____ des Jahres tausend neunhundert _____ vor mittags um _____ ein Kind geboren worden sei und daß das Kind _____ das Vorname Wladyslaw (Wladyslaw) erhalten habe.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben _____ Leon Gabler

Der Standesbeamte, Herr _____

Tłumaczenie aktu urodzenia Władysławy Gabler: Nr 302 / Luban, dnia 22 października 1906 r. / Przed niżej podpisanym urzędnikiem stanu cywilnego stawiał się dzisiaj, co do osoby, znany mistrz kowalski Leon Gabler zamieszkały w Kotowie, katolickiego wyznania, i zgłosił, że Magdalena Gabler z domu Chwirov, jego małżonka, katolickiego wyznania zamieszkała u niego w Kotowie, w jego mieszkaniu dnia dwudziestego drugiego (miesiąca) października tysiąc dziewięćset szóstego roku o godzinie 3.30 urodziła córkę, która otrzymała jedno imię Władysława / Przeczytano, zatwierdzono i podpisano Leon Gabler / Urzędnik Stanu Cywilnego Wiry (podpis nieczytelny)

Władysława, córka Leona Gablera i jego żony Magdaleny Chwirov, urodzona 22 października 1906, została ochrzczona dnia 29 czerwca 1919, w kościele św. Andrzeja w Komornikach.

W bierzmowaniu odebrała dnia 29 czerwca 1919.

W Komornikach 29 marca 1919.

X. G. G. G.

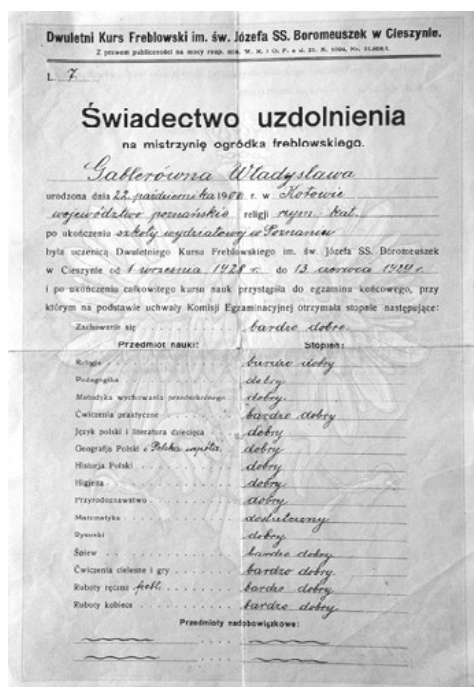
Zaświadczenie o udzielonych sakramentach chrztu i bierzmowania podpisane przez ks. proboszcza Stanisława Kostkę Gładysza (1865-1934) z parafii św. Andrzeja w Komornikach

w Komornikach, parafii św. Andrzeja. Tutaj też, mając niespełna 13 lat, przyjęła 29 czerwca 1919 r. sakrament bierzmowania.

Rodzice zadbali o jej wykształcenie i religijne wychowanie. Władysława Gabler od 6 roku życia uczęszczała do Szkoły Powszechnej w Fabianowie. Następnie ukończyła 4-klasową Szkołę Wydziałową w Poznaniu im. Dąbrówki, zwaną też „Uczelnią Dąbrówki”. W 1925 r. przyjęła ją na 2-letni kurs do Państwowego Seminarium Ochroniarskiego w Poznaniu. Po jego ukończeniu praktykowała rok w ochronce³⁶ w Poznaniu. W „dowodzie osobistym” z 1934 r. znajdujemy jej opis: wzrost średni, twarz owalna, włosy blond, oczy niebieskie.

Jak sama wspomina w życiorysie, od młodych lat pragnęła służyć Bogu w zgromadzeniu zakonnym. Wybrała Siostry Służebniczki Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny (NP NMP), które знаła z pobliskiego Żabikowa. Wiosną 1927 roku zgłosiła się do

36 Ochronka – dawna nazwa przedszkola.

Świadectwo uzdolnienia na mistrzynię ogródka freblowskiego dla Władysławy Gabler wydane w czerwcu 1929 r. przez siostry boromeuski* w Cieszynie. Większość ocen dobre i bardzo dobre, jedyna ocena dostateczna z matematyki

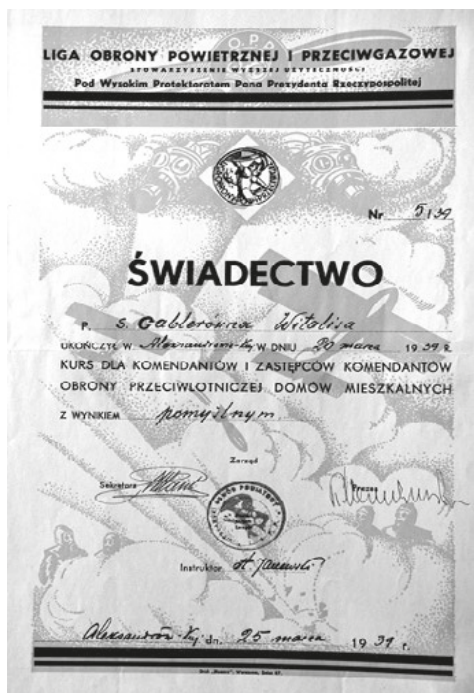
Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Maryi w Pleszewie, tam została przyjęta do postulatu. Formalnie życie zakonne rozpoczęła 4 kwietnia 1928 r. W nowicjacie kontynuowała formację zakończoną I ślubami zakonnymi 28 lipca 1931 r. W tym też czasie od września 1928 r. do czerwca 1929 r. ukończyła u sióstr boromeuszek w Cieszynie prywatny kurs dla wychowawców przedszkolnych zwanym

Freblowskim (od nazwiska jego twórcy Friedricha Wilhelma Fröbela)³⁷, uprawniający ją do pracy z małymi dziećmi.

Zgodnie z tym przygotowaniem zawodowym siostra Maria Witalisa została skierowana do Aleksandrowa Kujawskiego do pracy wychowawczej w tamtejszym przedszkolu, który był placówką należącą do Zgromadzenia. Tutaj zastała ją też II wojna światowa, podczas której, jak podają zakonne dokumenty, od 1942 roku była na „tułaczce”, czyli przebywała stosunkowo krótko w różnych miejscach. Po zakończeniu działań wojennych powróciła do Aleksandrowa Kujawskiego – pracy wychowawczej. Nadal pogłębiała swoje kwalifikacje i kompetencje, m.in. na kursie przeprowadzonym w Inowrocławiu w 1946 r. dla kwalifikowanych wychowawczyń przedszkoli, po czym siostra Witalisa (Władysława Gabler) otrzymała stanowisko kierowniczkę znacjonalizowanego przedszkola sióstr będącego teraz w rękach Zarządu Miejskiego w Aleksandrowie Kujawskim. Na posadzie tej pozostała do 16 listopada 1951 r., kiedy to Zgromadzenie skierowało ją do posługi w przedszkolu na Sołacz w Poznaniu. W 1962 roku, podobnie jak wiele sióstr w innych miejscowościach, została zwolniona z pracy w placówce należącej teraz do państwa jako czynnik wrogi ideowo socjalistycznemu ustrojowi panującemu w powojennej Polsce Ludowej. Pozostała w domu zakonnym, gdzie mieściło się przedszkole, spełniała

37 Friedrich Wilhelm Fröbel [Froebel] (1782-1852) – niemiecki pedagog, teoretyk, kreator wychowania przedszkolnego o orientacji humanistycznej. Twórca pierwszego systemu wychowania przedszkolnego zwanego fröblizmem. Był to zreformowany typ placówki edukacyjnej, określanej nazwą ogrodu dziecięcego (Kindergarten). Chciał, by dzieci czuły się w nim, jak rośliny z troską pielęgnowane przez ogrodnika-wychowawcę i od najmłodszych lat uczyły się tam samodzielności myślenia oraz umiejętności współżycia z ludźmi i światem zewnętrznym. Za podstawową formę aktywności uważał zabawę, która winna prowadzić do wszechstronnego rozwoju i przygotowania do nauki. Upowszechniał ćwiczenia umysłu poprzez: mówienie, śpiewanie, budzenie u dzieci wzności zmysłowej poprzez badanie i porównywanie, poznawanie cech przedmiotów i zjawisk. W działaniach dzieci Fröbel podkreślał rozwijanie uprzejmości i umiejętności doprowadzania zadań do końca.

* Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza

Siostra Witalisa prowadziła przedszkole w Aleksandrowie Kujawskim, dlatego pod koniec pierwszego kwartału 1939 r., w obliczu zbliżającej się wojny, ukończyła kurs obrony przeciwlotniczej domów mieszkalnych dla komendantów i ich zastępców

jednocześnie funkcje przełożonej oraz katechetki. Uzupełniła też swoje wykształcenie w tym kierunku na trzech kursach katechetycznych organizowanych w archidiecezji poznańskiej. We wrześniu 1968 roku została posłana do Kłeczka jako katecheta, gdzie pracowała do roku 1976.

Kolejnym jej domem, w 70. roku życia, stała się wspólnota

siostr w rodzimym Żabikowie. Ostatnie lata spędziła, pomagając w pracach domowych i jednocześnie przez dwa lata (1976-1978) katechizowała dzieci w Skórzewie. Niestety, coraz bardziej dawała się we znaki jej demencja mózgowa. Wymagała intensywnej opieki i pielęgnacji, dlatego skierowano ją do Poznania, gdzie Zgromadzenie prowadziło Dom Pomocy Społecznej przy ul. Niedziałkowskiego 22. Tam zmarła 17 października 1982 r. w wieku 76 lat w 55 roku powołania zakonnego. Pochowana została na żabikowskim cmentarzu 20.10.1982 r. w kwaterze Sióstr Służebniczek Maryi mieszczącej się przy głównej alei.

Na podstawie: informacji i materiałów dostarczonych przez Grzegorza Gablera (bratanka od Marka); kwerendy Piotra Ruszkowskiego; opracowania siostry Reginy Olbrich; materiałów z archiwum Sióstr Służebniczek Maryi w Luboniu – Żabikowie.

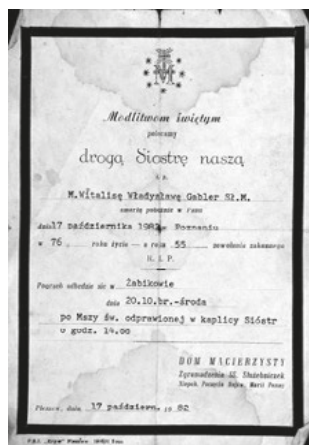
Piotr Ruszkowski
Repozytorium Historyczne Miasta
Luboń

Legitymacja siostry Witalisy Gabler – kierowniczkii przedszkola przy Zarządzie Miejskim w Aleksandrowie Kujawskim. Wcześniej placówka należała do Sióstr Służebniczek Maryi i po wojnie została znacjonalizowana

Siostra Witalisa w kaplicy żabikowskiej w towarzystwie bratanicy Benedykty Hawrylak i jej syna Leszka prawdopodobnie na uroczystościach 30-lecia I ślubów zakonnych w 1961 r.

Nekrolog polecający modlitwę za siostrę Witalisę – Władysławę Gabler

Władysława Gabler – siostra Witalisa na pogrzebie tragicznie zmarłego na skutek wybuchu dekstryny w Zakładach Ziemiaczanych, starszego o 2 lata, brata Marka Gablera (1908-1972)

Pogrzeb siostry Witalisy – Władysławy Gabler na żabikowskim cmentarzu 20 października 1982 r. Ceremonię prowadził ks. proboszcz Zygmunt Sowiński. Przy grobie najbliższa rodzina i siostry służebniczki Maryi. Na pierwszym planie, w czarnej woalce młodsza siostra zmarłej – Kazimiera Wiśniewska [I voto Resterny] (1911-1999) z synem Ryszardem Resterny, za nim, też w okularach, najmłodszy brat zmarłej – Edward Gabler (1914-1996) z żoną Pelagią. W 1982 roku nie było już wśród żyjących rodzeństwa, m.in.: Hieronima (1912-1972), Marka (1908-1972), Wacława (1904-1980), Władysława (1902-1975), Leona (1901-1980), Czesława (1898-1945). Na zdjęciu rozpoznawalni są ponadto: bratowa (żona Hieronima) – Władysława (z prawej w futrzanym kołnierzu), za nią bratanica (córka Czesława) – Janina Potrawiak, za którą bratanica (córka Wacława) – Maria Rożnowska. Bratanek (syn Wacława) – Benon z żoną Gertrudą (stoją centralnie za bratem zmarłej Edwardem). Obok sióstr z tyłu – bratowa (żona Marka) – Irena (w okularach), przy niej córka Lubomira Pawelska. Z lewej, przy księdzu – bratanek (syn Leona) – Kazimierz

Grób siostry Witalisy na żabikowskim cmentarzu

Melinger Weronika (1880-1944) s. Józefa

Weronika Melinger – s. Józefa ze Zgromadzenia
Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo

Zakonnica Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo (początkowo: szarytki, wincentynki, siostry miłosierdzia) – pochodziła z Żabikowa – spalona przez nacjonalistów ukraińskich w Derżowskim kościele na kresach

Rodzina

Weronika Melinger urodziła się 30 grudnia 1880 r. w Żabikowie, powiat Poznań Zachód (wiele źródeł błędnie

podaje miejscowość Żabikowo koło Środy Wielkopolskiej). Została ochrzczona 2 stycznia 1881 r. w kościele w Wirach³⁸. Była córką robotnika Teofila Melingera (ur. 1844 r. w Wirach) i Katarzyny z domu Kozłowskiej (ur. 1858 r.) z Żabikowa, która w wieku 31 lat – w 1889 r. zmarła³⁹ na skutek powikłań porodowych, rodząc martwe dziecko⁴⁰. Z tego małżeństwa była jeszcze: Marianna – Maria (ur. 1882 r., zm. 1938 r.), która w 1905 r. wyszła za mąż za Michała Duszyńskiego (ur. 1879 r., zm. 1970 r.), późniejszego Powstańca Wielkopolskiego, także mieszkańca Lubonia⁴¹ i Teofil junior (ur. 1888 r.), który zmarł, mając 6 lat w 1894 r. Wdowiec Teofil Melinger, po stracie pierwszej żony, w wieku 46 lat ożenił się ponownie w 1890 r. z o 20 lat młodszą, pochodzącą z Lasku – Marią Schmidt (ur. 1864 r.). Miał w tym związku jeszcze ośmioro dzieci: Franciszka (ur. 1890 r., zm. 1891 r.); Wiktoria (ur. 1891 r., zm. 1963 r.), wyszła za mąż w 1913 r. za Andrzeja Strenka (ur. 1888 r., zm. 1954 r.); Praksedę (ur. 1894 r., zm. 1967 r.), wyszła za mąż za Stanisława Klemczaka (ur. 1893 r., zm. 1961 r.) – Powstańca Wielkopolskiego⁴²; Józefa (ur. 1897 r.); Andrzeja (ur. 1899 r., zm. 1952 r.) Powstańca Wielkopolskiego⁴³; Stanisławę (ur. 1902 r., zm. 1971 r.) po mężu Borowicz; Szczepana (ur. 1904 r., zm. 1905 r.); Ewę (ur. 1910 r.) po mężu Woźniak. Najstarsza z rodziny Weronika wybrała życie zakonne.

38 Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu [CAAP; mkr 586(6)] (1); Archiwum Państwowe w Poznaniu sygn.: 1927/1/30, skan 4 i 1927/6/34, skan 25

39 USC Wiry – APP sygn.: 1979/4/48, skan 92

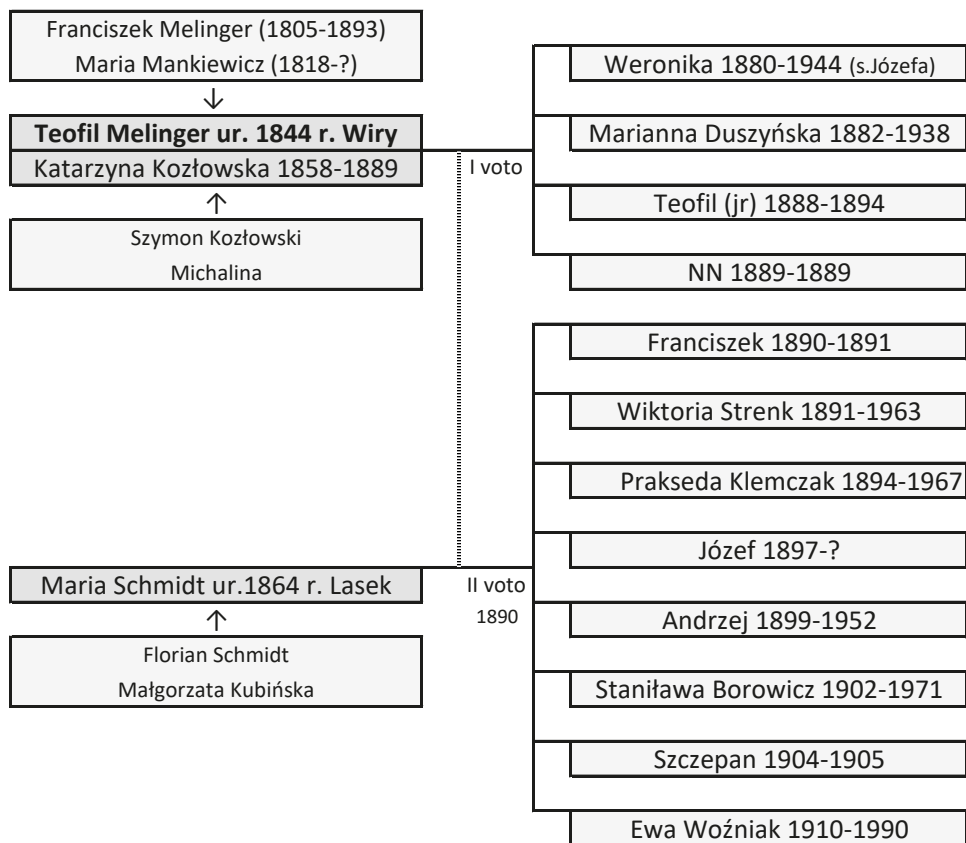
40 USC Wiry – APP sygn.: 1979/4/48, skan 93

41 Lubonianie w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919 pod red. P.P. Ruszkowskiego i J. Karwata, Luboń 2018, str. 184

42 Lubonianie w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919 pod red. P.P. Ruszkowskiego i J. Karwata, Luboń 2018, str. 280

43 Lubonianie w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919 pod red. P.P. Ruszkowskiego i J. Karwata, Luboń 2018, str. 382

Drzewo genealogiczne rodziny Melinger z Żabikowa

Część drzewa genealogicznego żabikowskiego rodu Melinger* oprac. Piotr P. Ruszkowski

Marianna (Maria) Melinger po mężu Duszyńska, dwa lata młodsza siostra rodzona Weroniki Melinger

Andrzej Melinger – brat siostry Józefy (Weroniki Melinger), młodszy o 19 lat, Powstaniec Wielkopolski 1918-1919

* Na podstawie m.in. (skanów) akt: urodzeń, małżeństw, zgonów, Archiwum Państwowe w Poznaniu – Urząd Stanu Cywilnego Wiry [sygnatury: 1979/1/...; 1979/3/...; 1979/4/...]

Prawie cała rodzina Melinger jest na ślubie Wiktorii Melinger z Andrzejem Strenkiem we wrześniu 1913 r. – Wiry. Przy pannie młodej siedzą jej rodzice – Teofil Melinger i Maria z d. Schmidt (II żona Teofila) a przy niej ich najmłodsza 3-letnia córka – Ewa. Z lewej siedzi Marianna (Maria) Duszyńska z d. Melinger ze swoimi dziećmi: Adamem, Katarzyną i Marią, powyżej Andrzej Melinger (miał wówczas 14 lat), z prawej strony zdjęcia, pomiędzy siedzącymi, z kordą we włosach stoi 11-letnia Stanisława Melinger. Z pewnością na zdjęciu jest jeszcze pozostałe rodzeństwo Melinger: Prakseda (po mężu Klemczak) oraz Józef. Przy panu młodym – Andrzej Strenku siedzą jego rodzice: Józef Strenk i Katarzyna z d. Domeracka. Na zdjęciu ślubnym brakuje najstarszej siostry panny młodej – Weroniki, która była zaledwie pół roku po swoich święceniach zakonnych i pracowała w ochronce w Krzeszowicach

Zdjęcie studyjne: Weronika Melinger w środku, tożsamość pozostałych sióstr nieznaną. Na odwrocie: + Drogiemu Szwagierkowi / Na Dzień Imienin najserdeczniejsze życzenia wielu łask Bożych, zawsze Wam życzliwa i kochająca w Bogu Siostra Józefa / Kraków d. 28 XI 1931. Ołówkiem dodany późniejszy opis rodziny: Ciocka Weronisia, siostra Babci

Przed wstąpieniem do szarytek przez pięć lat Weronika Melinger pracowała w ochronce (przedszkolu)⁴⁴. Z badań przeprowadzonych w Repozytorium Historycznym Miasta Luboń wynika, że tuż przed ukończeniem 15. roku życia, 14 grudnia 1895 r. zamieszkała u siostry ojca – swojej imienniczki Weroniki Sołtysiak z d. Melinger⁴⁵ w Poznaniu, przy ul. Półwiejskiej (Halbdorfstr.) 31. Pełniła

A. Nr. 4.
 Geboren am 2. Januar 1881.
 Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der
 Persönlichkeit nach _____, so kann,
 in wessen Namen Catharina Horwinka
 wohnhaft zu Zabikowo n. D.
 Religion, und geigte an, daß von der
 Catharina Melinger nee Horwinka
 Geboren sei, welches Kind Melinger
 Geboren sei, welches Kind Melinger
 wohnhaft bei ihrem Gatten zu Zabikowo n. D.
 zu Zabikowo n. D. in der Pfarre St. Marien
 am _____ Tag des Monats des Jahres
 tausend acht hundert achtzig und neun, um _____ Uhr ein Kind weiblichen
 Geschlechtes geboren worden sei, welches _____ Namen
 Veronica
 erhalten habe.
 Der Standesbeamte.
 [Signature]

Akt Urodzenia Weroniki Melinger*

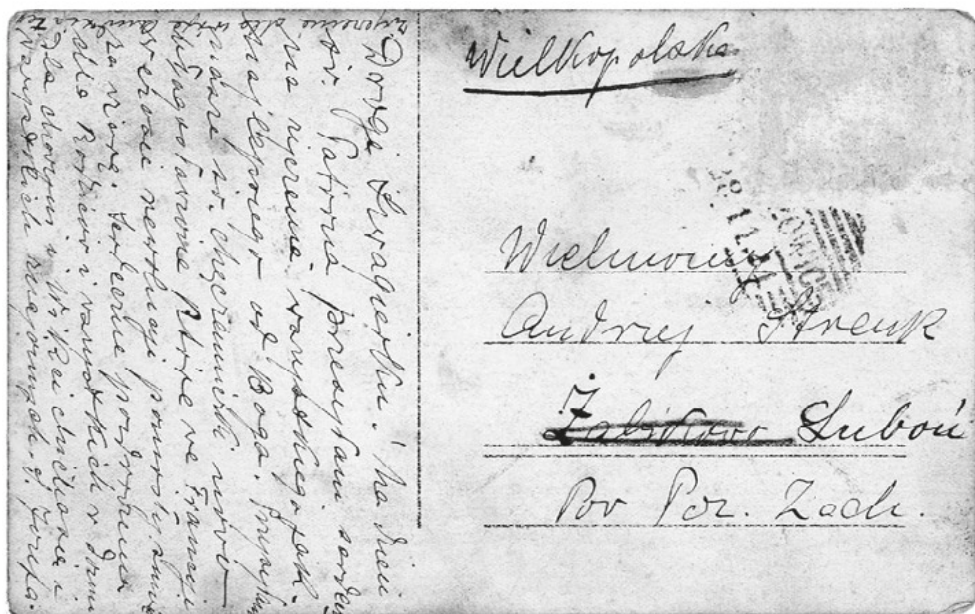
rolę pomocy domowej dla ciotki, która miała już dwoje małych dzieci: Kazimierza (ur. 1893 r.) i Jadwigę (ur. 1894 r.)⁴⁶. Po ponad roku pobytu w Poznaniu 12 stycznia 1897 r. wyjechała do majątku Bogusławki w powiecie średzkim, gdzie też mieszkała rodzina – Agnieszka Markiewicz z d. Melinger. Jej mąż Franciszek Markiewicz był zarządcą dóbr

44 Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Polsce (1652-2002), Kraków 2002, str. 543.

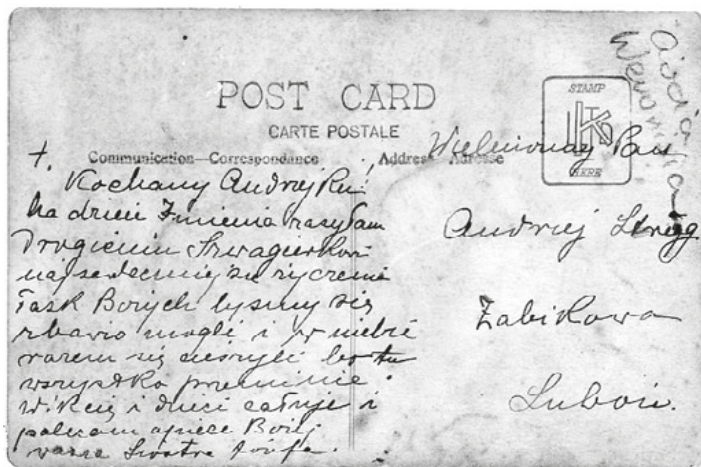
45 Siostra ojca – Weronika Melinger (ur. 1863 r. w Wirach) w 1891 r. wyszła za mąż za Józefa Sołtysiaka (ur. 1865 r. we wsi Stęgosz), mieli 8 dzieci.

46 e-kartoteka.net/pl, str. 549-551.

* Poznań (USC), Księga urodzeń rok 1881, Archiwum Państwowe w Poznaniu, sygnatura: 1927/1/30, skan 4 [dostęp 17.04.2020 r.]

Najstarsza korespondencja, jaka zachowała się po Weronice Melinger (siostrze Józefie), wysłana – Krzeszowice 28.11.1921 r. (część stempla). Wielkopolska / Wielmożny / Andrzej Strenk Żabikowo Luboń / Pow. Poz. Zach. / Drogi Szwagierku! Na dzień św. Patrona przesyłam serdeczne życzenia wszystkiego jak najlepszego od Boga. Przysyłam nasze św. Męczenniczki nowo błogosławione które we Francji w czasie rewolucji poniosły śmierć za wiarę. Serdeczne pozdrowienia dla Rodziców i wszystkich w domu. Dla Maryni i Wikci [Marianny i Wiktorii – siostr rodzonych Weroniki], Michasia i wszystkich znajomych. S. Józefa / Życzenia dla wuja Andrzeja też. Na awersie – kopia obrazu, na którym są przedstawione: S. Maria Magdalena Fontaine, S. Maria Franciszka Lanel, S. Teresa Fantou, S. Joanna Gérard z Arras, które poniosły śmierć 26.06.1794 r. na gilotynie w Cambrai. Ich beatyfikacja miała miejsce 13.06.1920 r., a 26 czerwca przypada liturgiczne wspomnienie czterech męczenniczek

Siostry szarytki na zdjęciu w plenerze, w środku Weronika Melinger. Na odwrocie tradycyjnie życzenia, tym razem z refleksją: *Wielmożny Pan / Andrzej Streng / Żabikowo / Luboń / +. Kochany Andrzejku! Na dzień Imienia zasylam drogiemu Szwagierkowi najserdeczniejsze życzenia łask Bożych, byśmy się zbawić mogli i w niebie razem się cieszyli, bo tu wszystko przemienie. Wikcię [Wiktoria, żona Andrzeja, siostra Weroniki] i dzieci całują i polecam opiece Bożej wasza Siostra Józefa*

należących do Hermanna Kennemanna (ekonoma okręgowego w Kłęce, powiat Jarocin)⁴⁷. Jak długo Weronika posługiwała i mieszkała w Bogusławkach, nie wiadomo.

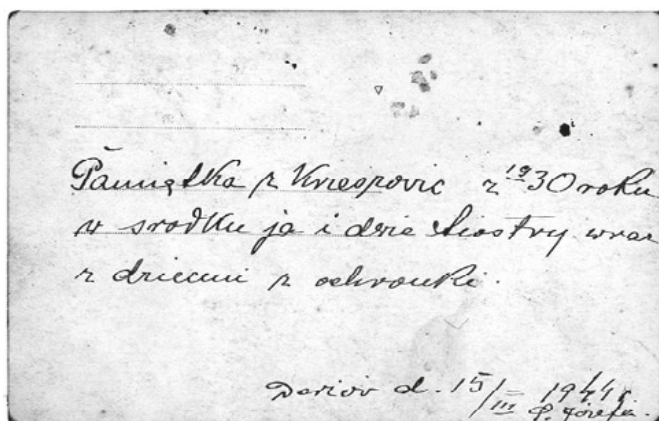
W zakonie

W 1908 roku została przyjęta do Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincetego à Paulo – szarytek (miała wówczas 27 lat). Formację rozpoczęła w postulacie na Kazimierzu w Krakowie. Kolejne z czterech etapów formacji odbyła od 13 marca 1908 r. w seminarium w domu prowincjalnym. Po pięciu latach, 15 marca 1913 r. złożyła śluby i przyjęła zakonne imię – Józefa. Wcześniej, 29 stycznia 1909 r. otrzymała strój klasztorny. Po ukończeniu seminarium najpierw pracowała w krakowskiej ochronce na Modrzejówce. Nazwa związana jest z wcześniejszą zabudową tego miejsca, na którym była willa Heleny Modrzejewskiej. Na tym obszarze, pomiędzy: al. A. Grottgera, ul. Gzysmików, ul. Mazowiecką i ul. H. Sienkiewicza, pod koniec XIX w. powstało osiedle robotnicze składające się z parterowych

domów. Od 1909 r. przez około 20 lat siostra Józefa pracowała w ochronce dla dzieci w Krzeszowicach. Z tego okresu pochodzi też najstarsza korespondencja a także jedno z zachowanych zdjęć siostry Józefy – Weroniki Melinger przesłanych do rodziny w Żabikowie, prawdopodobnie jako ostatnia jej korespondencja datowana: 15 marca 1944 r. Około roku 1928 Weronice Melinger została

⁴⁷ *Handbuch des Grundbesitzes im Deutsche Reiche*, tom VII, Provinz Posen, Berlin 1905, str. 194-195. Dobra Bogusławki miały razem 645 ha w tym ok.: 147 ha ziemi ornej, 78 ha łąk, 61 ha nieużytków i 350 ha lasów.

Zdjęcie grupowe siostry Józefy z pracy w ochronce. Na odwrocie opis: *Pamiętka z Krzeszowic z 1930 roku, w środku ja i dwie siostry wraz z dziećmi z ochronki. Derżów d. 15/III 1944 r. / S. Józefa. Zdjęcie to wraz z korespondencją, której treści, niestety, nie znamy, zostało wysłane niespełna 2 miesiące przed dokonaniem ludobójstwem. To zapewne ostatnia pamiątka po Siostrze Józefie – Weronice Melinger z Żabikowa*

powierzona funkcja siostry służebnej w Krakowie na Krowodrzy, a następnie w okresie 1934-35 w Rabce. 31 sierpnia 1935 r. została skierowana na wschodnie tereny ówczesnej Polski do klasztoru w Rozdole

i pracy w oddalonej o 8 km na pd. zach. ochronce w parafii Derżów⁴⁸ (dekanat Stryj, powiat Żydaczów, województwo stanisławowskie). Tam, na kresach wschodnich II RP, siostra Józefa (Weronika

48 Derżów dawniej Durczyce, obecnie wieś na Ukrainie (Держів). Pierwsza wzmianka o Derżowie pochodzi z 1470 r. jako własność Stanisława z Durczyc. W 1578 r. Derżów należy do Bliźnińskiego i Alberta Narajowskiego. Następnie, w połowie XIX w. do Franciszki hr. Łoś, Piusa Jabłońskiego i Mikołaja Smarzewskiego. Pod koniec XIX w. i na początku XX w. właścicielami Derżowa są rody Jabłońskich, Wronowskich i Fundacja Urszuli hr. Golejewskiej. Po II wojnie światowej i odebraniu Polsce kresów wschodnich, Derżów był po stronie Związku Radzieckiego. Obecnie Ukraina, rejon mikołajowski w obwodzie lwowskim, wieś liczy ok. 1 200 mieszkańców. Najbliższa stacja kolejowa Bilcze, na linii Lwów – Stryj – Batiowo.

Siostra Weronika Melinger gości na wakacjach w Derżowie, w czerwcu 1939 r., siostrzenicę – Mariannę Garstecką z d. Duszyńską (1908-1961) z mężem Wincentym Garsteckim (1908-1994) i synem Bogdanem (1936) ze zbiorów Bogdana Garsteckiego

Melinger) pracowała prawie dziewięć lat, aż do tragicznej śmierci. W gminie Rozdół⁴⁹, w której znajdował się też m.in. folwark, służyło kilka sióstr. Szarytki miały tu swój zakład, gdzie prowadziły: szpital, sierociniec oraz szkołę⁵⁰.

Śmierć

Prawdopodobnie w nocy z 7 na 8 maja 1944 r. w czasie tzw. ludobójstwa wołyńskiego bojówka Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) podpaliła kościół

parafialny pw. bł. Jana z Dukli, w którym spaleni chroniący się w tym miejscu ludzie. Wśród nich były dzieci i trzy siostry szarytki: Weronika Melinger, Wiktoria Misiak (1879-1944), Agnieszka Poniecka (1869-1944). Według jednych źródeł wszyscy spaleni żywcem, wg innych relacji, najpierw chroniących się w kościele zastrzelono, a następnie świątynię wraz z ciałami spalono. Różne są też dane dotyczące liczby osób spalonych w kościele. Według jednych było to 9, wg innych ok. 20⁵¹ lub większość z tej wioski, czyli ok. 100 osób⁵², które w tym czasie zginęły z rąk ukraińskich nacjonalistów. Różnią się też nieco, w relacjach świadków, datyienne tego tragicznego wydarzenia⁵³.

Niezależnie od rozbieżności w szczegółach, faktem są informacje o liczbie zamordowanych w Derżowie Polaków, o spaleniu kościoła, w którym spaleni chroniący się tam ludzie z trzema siostrami zakonnymi. W zgłiszczach spalonego kościoła odnaleziono krzyżyki, medaliki i metalowe oprawy okularów, które należały do sióstr. Siostra Józefa – Weronika Melinger, gdy zginęła, miała 63 lata życia, w tym 36 lat spędziła w powołaniu⁵⁴. Polacy – mieszkańcy wsi, którzy ocalili, wyjechali z Derżowa na Górny Śląsk.

Kościół

W 1949 r. wraz z powstaniem w Derżowie kołchozu ruiny spalonej świątyni

49 Gminę Rozdół utworzono 1.08.1934 r. w ramach reformy na podstawie ustawy scaleniowej z dotychczasowych gmin wiejskich: Brzezina, Czernica, Derżów, Ilów, Kijowiec, Krupsko, Malechów i Piaseczna. Po II wojnie światowej obszar gminy znalazł się w Związku Radzieckim (obecnie Ukraina).

50 „Siostry zakonne – ofiary zbrodni nacjonalistów ukraińskich” s. Agnieszka Michna, IPN Warszawa 2010

51 „Biała Księża” Martyrologium duchowieństwa – Polska, XX w. (lata 1914-1989); www.swzygmunt.knc.pl [dostęp: 26.03.2020]

52 Według Janusza Stankiewicza „Ludobójstwo ludności polskiej na Kresach” wśród zamordowanych były całe rodziny np.: Kraszewskich – 11 osób, Najborowskich – 14; Szajnowskich – 13; Witkowskich – 3; Zielińskich – 8. Spis patrz: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zbrodnia_w_Der%C5%BCowie [dostęp 27.03.2020]

53 9/10.05.1944 r., 12.05.1944 lub 1943 r. – „Siostry zakonne – ofiary zbrodni nacjonalistów ukraińskich” s. Agnieszka Michna, IPN Warszawa 2010 str. 60-61.

54 „Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo w Polsce (1652-2002)” tom II, redakcja: Adolfinia Dzierżak SM, Stanisława Motyka SM, Władysław Bomba CM, Jan Dukała CM; Instytut Wydawniczy Księży Misjonarzy „Nasza Przyszłość”, Kraków 2002, str. 543-544.

zamieniono na magazyn. Prezbiterium zburzono, a w to miejsce dobudowano pomieszczenia magazynowe. Okna w większości zamurowano. Dach pokryto prowizorycznie eternitem. Całość zamalowano wtórnie na biało. Dzwonnice i ogrodzenie usunięto, a otoczenie wypełniono kołchozowymi zabudowaniami. Historia kościoła i parafii w Derżowie była krótka – trwała zaledwie 48 lat.

Kościół parafialny w Derżowie (dekanat Stryj) pod wezwaniem błogosławionego Jana z Dukli był świątynią wzniesioną w 1896 roku na działce przekazanej przez Karola Jabłońskiego i Bronisławę Wronowską. Kamień budowlany dał Karol hr. Lanckoroński. Świątynię poświęcono w 1897 r. W 1907 r. derżowski kościół został ekspozyturą parafii rozdolskiej, w 1912 r. stał się kościołem filialnym, a w 1923 r. erygowana została w ramach dekanatu stryjskiego parafia, w skład której weszły jeszcze wsie: Czernica, Piasieczna, Pietniczany, Rudniki, i Tejsarów. Kościół był murowany z cegły, tynkowany, złożony z pięcioprzęsłowej nawy i prezbiterium. Miał skromną formę zredukowanego neogotyku ograniczonego do łuku ostrego i przypór. Arkada tęczywa półkolista, do ścian dostawiono filary, pomiędzy którymi rozpięto ostrołukowe arkady przyściennie. Okna w trzech środkowych przęsłach prostokątne, zamknięte ostrołukowo (środkowe większe). Dach dwuspadowy kryty dachówką. Wieżyczka z sygnaturką obita blachą, zwieńczona ostrosłupową iglicą, kulą i krzyżem. Ołtarze wykonane były z drewna. W głównym

obraz bł. Jana z Dukli, w bocznych obrazy Matki Bożej z Góry Karmel i Chrystus Ukrzyżowany.⁵⁵ Kościół wraz z ludźmi, w tym naszą siostrą zakonną Weroniką Melinger z Żabikowa, został spalony przez nacjonalistów ukraińskich w 1944 r. Wraz ze świątynią i ludźmi odszedł kawałek polskiej kultury, naszej tożsamości narodowej. Została tylko ta historia.

Na zakończenie

Przyczynkiem do odkrycia dla Lubonia kolejnej osoby życia konsekrowanego pochodzącej stąd⁵⁶, dodatkowo wpisującej się w martyrologię Polaków, stało się kilka zdjęć odszukanych w kartonie z materiałami dotyczącymi lubońskiego rodu Melingerów i przekazanych Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowemu „Forum Lubońskie” w celu wykorzystania do historycznych publikacji. Tragiczna śmierć lubonianki – Weroniki Melinger, która swoje życie poświęciła Bogu na służbę ludziom niech będzie też refleksją i przypomnieniem zbrodni dokonanej przez Ukraińców na ludności polskiej w akcji określanej mianem „ludobójstwa wołyńskiego”,⁵⁷ o którym wciąż zbyt mało wiemy.

Przypomnijmy, dotychczas w lokalnych publikacjach przedstawiliśmy biogramy dwóch zakonnic ze Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo pochodzących z Lubonia: Cecylii Hernes (1902-1974)⁵⁸ i Marii Pawlickiej (1912-2003)⁵⁹

Piotr Ruszkowski

*Repozytorium Historyczne Miasta
Luboń*

55 Materiały do dziejów sztuki sakralnej na Ziemiach Wschodnich dawnej Rzeczypospolitej; Redakcja naukowa: Jan K. Ostrowski; część I; „Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego”; Tom 9; Marek Walczak, „Kościół parafialny pw. bł. Jana z Dukli w Derżowie”, str. 47.

56 25 biogramów osób życia konsekrowanego związanych z dzisiejszym Luboniem zostało opublikowanych w „Roczniku Historycznym Lubonia” tom 1, str. 195-270, Luboń 2011.

57 Mordy na Polakach dokonywane przez Organizację Ukraińskich Nacjonalistów (OUN) i Ukraińską Powstańczą Armię (UPA).

58 „RHL” t. 1, str. 219-221.

59 „RHL” t. 1, str. 249-251.